

RÄTTIGHETER FÖR VARENDA UNGE!

ETT SKOLMATERIAL OM BARNETS RÄTTIGHETER

KÄLLOR:

”Rättigheter för varenda unge” är baserat på UNICEF Finlands skolmaterial ”Dags för rättigheter”.

www.unicef.se

Illustrationer: Mika Raita

Berättelserna om barnen: Grundar sig på verklighetsbaserade berättelser från UNICEFs arbete runtom i världen. Berättelserna är inte kopplade till barnen på bilderna.

Kopiering är tillåten i undervisningssyfte.

© UNICEF Sverige 2011

INNEHÅLL

Barnkonventionen – grunden för UNICEFs arbete.....	3
Vad är barnkonventionen?	4
Lektion nr 1 Rättigheter – något vi inte kan avstå ifrån	7
Hela barnkonventionen	11

BAKGRUND TILL SKOLMATERIALET

Med skolmaterialet "Rättigheter för varenda unge" vill UNICEF Sverige ge årskurs 3–6 en introduktion till barnkonventionen och presentera barnets rättigheter.

Förhoppningen är att skolmaterialet ska ge tips om hur lärare kan undervisa om barnkonventionen och barnets rättigheter. De tio lektionerna baseras på övningar som ger eleverna en uppfattning om vilka rättigheter de har, vilken betydelse rättigheterna har för eleven själv och för barn i andra länder. Syftet är också att utveckla förmågan att diskutera och arbeta i grupp samt att bilda åsikter och uttrycka sig. I skolmaterialet kan läsaren bekanta sig med det centrala

innehållet och begreppen i barnkonventionen samt med dess historia. Materialet innehåller också basinformation om UNICEF och beskriver UNICEFs förhållande till barnkonventionen. Det är en fördel om du som lärare bekantar dig med bakgrundsinformationen före lektionerna hålls. Lektionerna lämpar sig för årskurs tre till sex, men kan med viss bearbetning användas för både yngre och äldre åldersgrupper.

DE 10 LEKTIONERNA

1

Rättigheter – något vi inte kan avstå ifrån

2

Rättigheterna hör till alla barn

3

Barnets rättigheter kan delas in i grupper

4

Rätt till namn och födelsebevis

5

Rätt till hälsovård

6

Rätt till utbildning

7

Rätt till skydd mot våld och utnyttjande

8

Rätt till lek och vila

9

Rätt att delta och uttrycka sin åsikt

10

Rättigheter och skyldigheter

VAD ÄR BARNKONVENTIONEN?

Konventionen om barnets rättigheter, som även kallas barnkonventionen, antogs av Förenta Nationernas (FN) Generalförsamling år 1989. I barnkonventionen står de allmänt godkända uppfattningarna om vilka rättigheter alla barn ska ha, oavsett barnets "hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt".

Barnkonventionen uppkom för att trygga barns speciella behov och deras ställning i de vuxnas värld. Konventionen (internationell överenskommelse eller avtal) är en av flera FN-konventioner om mänskliga rättigheter och den konvention som flest länder har ratificerat (åtagit sig att följa). Experter inom många olika områden, representanter från UNICEF och andra organisationer samt många olika staters beslutsfattare deltog i utformningen av konventionen.

Rättigheterna tillhör alla barn

Barnkonventionen är en universell definition av vilka rättigheter som ska gälla för alla barn i hela världen. Konventionen handlar om det enskilda barnets rättigheter och varje människa under 18 år räknas som barn, om inte han eller hon blir myndig tidigare enligt den nationella lagstiftningen.

Varför behövs konventionen?

Historiska brott mot mänskliga rättigheter, som till exempel förintelsen, ligger bakom uppkomsten av många konventioner om mänskliga rättigheter. Brott likt detta har visat att internationella avtal behövs för att trygga särskilda grupper - som barnens - ställning. Avtal tar inte automatiskt bort mänskligt lidande och garanterar inte heller lycka, men de har en positiv inverkan på särskilda grupper ställning som till exempel vid stiftandet av nya lagar.

Viktig nu och i framtiden

Barnkonventionen har förändrat regeringars och enskilda människors attityder mot barn. Den var och är fortfarande avgörande för att alla världens barn ska

erkännas som egna individer med egna rättigheter. Även om man har försökt att utforma barnets rättigheter så omfattande som möjligt i barnkonventionen så betyder det inte att den inte kan förändras. Nya problem och förändrade omständigheter kräver att barnkonventionen uppdateras och omvärderas. Det gjordes till exempel i maj 2000 när två tilläggsprotokoll antogs: ett om barn i väpnade konflikter och ett om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi.

Juridiskt bindande för stater

Barnkonventionen är det första avtalet i historien som är juridiskt bindande för stater och som behandlar barnets rättigheter på ett omfattande sätt. Den tvingar länder att agera enligt barnets bästa, att uppmärksamma deras specialbehov och att lyssna på deras åsikter.

Samtliga länder som har ratificerat barnkonventionen binder sig juridiskt och är därmed tvungna att följa det som står i den. De är också tvungna att rapportera till FN:s kommitté för barnets rättigheter om landets framsteg i att genomföra rättigheterna i barnkonventionen. Den första rapporten görs två år efter ratificeringen och de följande görs vart femte år. Kommitténs främsta uppgift är att granska vad länderna gör för att uppfylla barns rättigheter. Den kontrollerar alltså inte enskilda föräldrars eller individers beteende. Sverige är ett av de länder som har ratificerat barnkonventionen och som därmed rapporterar regelbundet.

BARNKONVENTIONEN

– GRUNDEN FÖR UNICEFS ARBETE

UNICEFs arbete grundar sig på barnkonventionen där barnet garanteras rätt till namn, nationalitet, åsikter, hälsa, utbildning och fritid. Barnkonventionen förutsätter också att barnet skyddas mot utnyttjande.

Ryggraden i UNICEFs verksamhet är långvariga biståndsprogram i utvecklingsländer där man försöker förbättra barns situation inom livets olika delområden. Med de intäkter som organisationen samlar in utvecklar man bland annat hälsovård, grundskoleutbildning samt vatten- och sanitetssystem i länder där långt ifrån alla har tillgång till basservice. En väsentlig del av UNICEFs arbete är att samarbeta med olika länder, så att dessa följer barnkonventionen och slutligen kan garantera rättigheterna för alla barn.

UNICEF jobbar även globalt för millenniemålen (Millennium Development Goals) som FN antog år 2000. Flera av millenniemålen lyfter fram det viktigaste som redan ingår i barnkonventionen och är därmed en central vägvisare för UNICEFs verksamhet under 2000-talet. Det ingår åtta stora mål i Millenniedeklarationen, som världens länder under ledning av FN försöker uppnå före slutet av år 2015.

De 8 millenniemålen är:

1. **Utrotta fattigdom och svält**
2. **Utbildning för alla år 2015**
3. **Främja jämställdhet och ökade möjligheter för kvinnor**
4. **Minska barnadödligheten**
5. **Minska mödradödligheten**
6. **Stoppa spridningen av hiv/aids, malaria och andra sjukdomar**
7. **Försäkra en miljömässigt hållbar utveckling**
8. **Utveckla ett globalt partnerskap för utvecklingssamarbete**

Målen är högt uppsatta, men UNICEF tror att de kan uppnås om alla människor, såväl enskilda personer som representanter för stater och organisationer, unga som gamla arbetar tillsammans.

OM UNICEF:

UNICEF, FN:s barnfond, arbetar över hela världen för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter. Insatserna är förebyggande, långsiktiga och bygger på principen att de barn som har det sämst ska få hjälp först – oavsett nationalitet, religion eller landets politiska ledning. I Sverige arbetar UNICEF med insamling av pengar och opinionsbildning för barns rättigheter. UNICEF är helt beroende av frivilliga bidrag från regeringar, företag, organisationer och privatpersoner.

Läs mer på www.unicef.se

BARN-KONVENTIONENS HISTORIA

1948

Förenta Nationernas (FN) Generalförsamling antog den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna. Den deklarationen som var av grundläggande betydelse innehöll också barnets rättigheter, men snart märkte man att barnens särskilda behov måste lyftas fram starkare.

1959

FN godkände förklaringen om barnets rättigheter, som innehåller tio principer. Deklarationen var inte juridiskt bindande för medlemsländerna.

1978

Polens regering lade fram ett förslag om en konvention om barnets rättigheter för FN:s kommission för mänskliga rättigheter. Under det internationella 'barnåret' (1979) tillsatte kommissionen en arbetsgrupp för att bearbeta de förslag som många olika länders regeringar hade lagt fram. Efter det följde tio år av ihärdigt rådgörande för att få det slutliga innehållet i konventionen till stånd.

1989

FN:s Generalförsamling antog konventionen om barnets rättigheter, som är juridiskt bindande för de stater som ratificerar (åtar sig att följa) den. Den nya konventionen var i samma anda som den tidigare deklarationen men den tog också ställning till nya frågor som hade uppkommit under de gångna 30 åren. Dessa nya orosmoment var bland annat förorening av naturen, ökat användande av droger samt sexuellt utnyttjande av barn. Konventionen trädde i kraft rekordfort.

1990

Sverige var ett av de första länderna som ratificerade (åtog sig att följa) barnkonventionen. Riksdagen tog beslutet utan att reservera sig på någon punkt.

2000

FN:s Generalförsamling godkände två tilläggsprotokoll till barnkonventionen: ett om barn i väpnade konflikter och ett annat om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi. Tilläggsprotokollen kräver en separat ratificering.

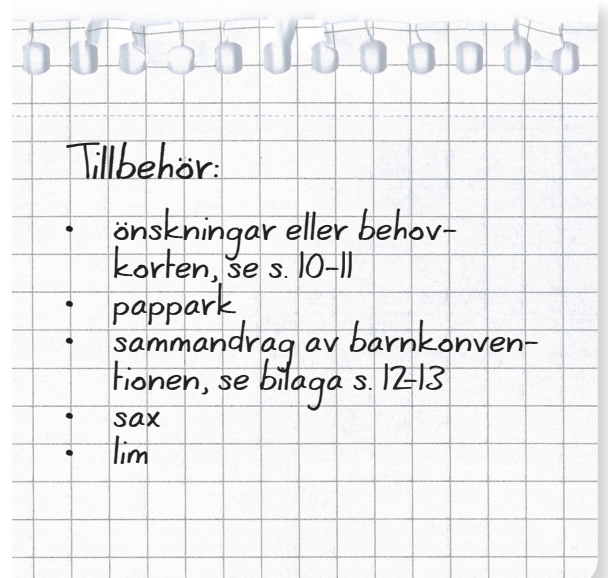

RÄTTIGHETER

– NÅGOT VI INTE KAN AVSTÅ IFRÅN

SYFTE:

Barnen lär sig förstå skillnaden mellan rättigheter, individuella behov och att vilja ha. Vi märker att vissa behov är viktigare än andra och att det är svårt att avstå från dessa. Vi diskuterar hur olika människors behov är och funderar över orsaker till detta. Vi märker att basbehov kan klassas som rättigheter. Vi lär oss att människor har mänskliga rättigheter och att barn dessutom har speciella rättigheter.

LEKTION 1

GÖR SÅ HÄR:

1. **Dela in eleverna i grupper på 3-4.**
2. **Ge önskningar eller behov-korten till varje grupp och be dem klippa ut korten.**
3. **Be eleverna studera bilderna en stund.**
4. **Säg till eleverna:**
"Ni har blivit utvalda till en privilegierad grupp som skall resa till en ny planet som liknar jorden för att bosätta er där. Eftersom ni åker för att grunda en ny koloni så vill regeringen att ni ska ha med er allt det som ni behöver för att kunna leva ett bra liv där. Regeringen har funderat ut 16 saker som ni får ta med er. Dessa saker finns avbildade på korten som ni har framför er."

- **Fortsätt berätta:**
"Regeringen vill också att ni själva ska få bestämma vad ni behöver, så ni får som grupp fundera ut fyra saker till, som ni vill ta med er. Rita dessa saker på de fyra tomma korten. Ni har 15 minuter på er."
- **Säg efter en stund:**
*"Tyvärr är situationen nu den, att rymdskeppet bara rymmer 14 av de sakerna som finns på bilderna. Därför måste ni tillsammans bestämma vilka sex saker som ni ska avstå ifrån. Ni har fem minuter på er."
(Korten som avstås ifrån tas bort).*
- **När varje grupp har tagit bort sex kort säger du:**
*"Rymdskeppet är förvånansvärt trångt och vi måste igen gallra lite igen. Därför måste ni avstå från ytterligare sex kort. Ni har fem minuter på er."
(Korten som avstås ifrån tas bort)*
- **Be eleverna att limma de resterande åtta korten på ett lämpligt pappark.**
- 5. **Fortsätt arbetet med en diskussion:**
  - Vilka kort togs bort under den första gallringen? Varför?
  - Vilka kort blev kvar? Varför?
  - Vilka kort var grupperna mest oense om eller vilka ledde till flest diskussioner?
  - Syftet är att begreppen "önskan", "behov", "nödvändig" och "onödig" kommer fram i diskussionen.
  - Diskutera om skillnaden mellan att vilja ha och att behöva.

FORTSÄTT DISKUTERA:

- Förklara för barnen att alla människor har mänskliga rättigheter och att barn- dessutom har barnkonventionensom många länder har bundit sig till. Dela vid det här skedet ut barnkonventionen (kopieringsunderlag s. xx-xx).
- Be barnen att studera artiklarna i barnkonventionen. Finns gruppernas åtta "behov" med bland artiklarna?
- Diskutera varför önskingarna och behoven är olika för olika människor.
- Uppfylls basbehoven på samma sätt för alla barn? Om inte, varför?

IDÉER TILL FORTSATT ARBETE:

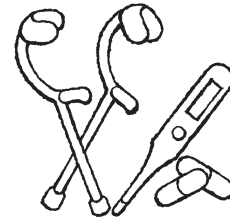
- Bild: Varje elev ritar eller målar en av sina viktigaste rättigheter.
- Svenska: Eleverna skriver om vad de har lärt sig om önskningar, behov och barnets rättigheter.
- Svenska: Diskutera i grupp om vad ordet "rättighet" betyder. Eleverna försöker tillsammans hitta på en definition eller förklaring till ordet.

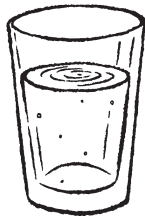
ÖNSKNINGAR ELLER BEHOV?

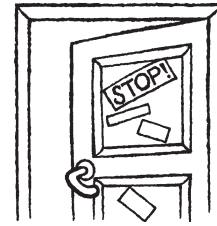
NÄRANDE MAT

HÄLSOVÅRD

RENT VATTEN

EGET RUM

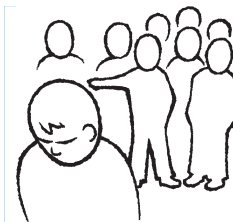
**MÖJLIGHET ATT
UTÖVA SIN RELIGION**

HAMBURGERMÅLTID

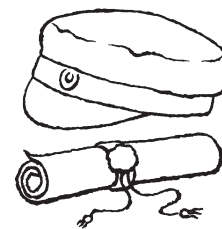
CYKEL

SKYDD MOT DISRIMINERING

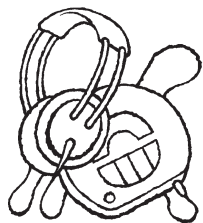
**MÖJLIGHET ATT
UTTRYCKA SIN ÅSIKT**

UTBILDNING

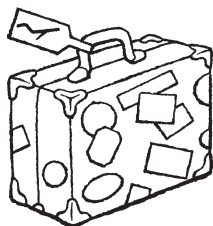
ÖNSKNINGAR ELLER BEHOV?

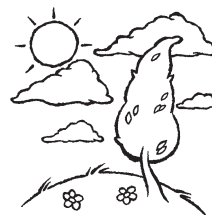
MP3/CD-SPELARE

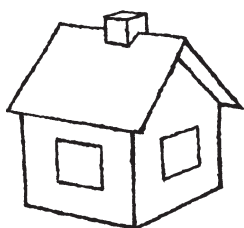
EGEN DATOR

SEMESTERRESA

REN LUFT

HEM

SKYDD MOT UTNYTTJANDE
OCH MOT ATT BLI LÄMNAD

BARNKONVENTIONEN

I barnkonventionen finns regler som ska skydda barns mänskliga rättigheter. Barnkonventionen antogs av FN år 1989. Nästan alla länder i världen lovar att följa den. **UNICEF** arbetar för att **alla barn** ska få ha det så bra som barnkonventionen säger.

- 1** Du som är under 18 år är ett barn.
- 2** Du har samma rättigheter som andra barn, oavsett var du bor, din hudfärg, vilken gud du tror på med mera.
- 3** De som bestämmer över dig ska alltid se till ditt bästa.
- 4** Politiker som styr länder ska ansvara för att barn får det som de har rätt till.
- 5** Dina föräldrar ska hjälpa dig att få det som du har rätt till.
- 6** Du har rätt att leva och utvecklas.
- 7** Du har rätt till ett namn, att vara medborgare i ett land och känna till din släkt.
- 8** Du har rätt till en egen identitet.
- 9** Du har rätt att växa upp med dina föräldrar i din familj. Har dina föräldrar skiljts ska du få träffa båda.
Om du och dina föräldrar bor i olika länder har ni
- 10** rätt att träffa varandra.
- 11** Ingen får kidnappa dig och föra dig utanför ditt hemlands gränser.
- 12** Du har rätt att säga vad du tycker. Vuxna måste lyssna på dig.
- 13** Du har rätt att söka, ta emot och sprida information, så länge du respekterar andras rättigheter.
- 14** Du har rätt att tro på vilken gud du vill.
- 15** Du har rätt att starta och vara med i fredliga föreningar och organisationer.
- 16** Du har rätt att vara i fred och ha dina egna hemligheter.
- 17** Du har rätt att lyssna på radio och titta på tv.
- 18** Dina föräldrar ska ansvara för dig och alltid tänka på vad som är bäst för dig.

BARNKONVENTIONEN FORTSÄTTNING

19 Vuxna får inte slå dig eller vara elaka mot dig.

20 Om du inte kan bo med dina föräldrar ska du få hjälp att hitta ett nytt hem.

21 Om du adopteras ska man tänka på vad som är bäst för dig.

22 Som flyktingbarn har du rätt att få skydd och återförenas med dina föräldrar.

23 Om du är funktionshindrad har du rätt att få stöd för att få ett bra liv.

24 Du har rätt till sjukvård.

25 Om du inte bor hos dina föräldrar ska myndigheterna ansvara för att du får vård och att du behandlas bra.

26 Om du och din familj är fattiga ska ni få hjälp av landets regering.

27 Alla barn har rätt till en god levnadsstandard. Det betyder att man får en bostad, kläder, mat och rent vatten.

28 Du har rätt att gå i skolan och det ska vara gratis.

29 I skolan ska du bli förberedd för ditt liv som vuxen. Där ska du lära dig om dina och andras rättigheter.

30 Där det finns flera folkslag och språk ska barn få tala sitt språk och leva som sina föräldrar.

31 Du har rätt till lek, vila och fritid.

32 Du har rätt att slippa hårt och farligt arbete.

33 Du ska skyddas från knark och andra farliga droger.

34 Vuxna får inte utnyttja dig sexuellt.

35 Du ska skyddas från att bli såld som handelsvara.

36 Ingen får utsätta dig för en situation där du kan skadas.

37 Du ska inte bli torterad, eller kunna dömas till döden och andra grymma straff.

38 Du ska skyddas mot krig och från att bli barnsoldat.

39 Om någon vuxen varit dum mot dig har du rätt att få hjälp.

40 Om du brutit mot lagen måste du ändå behandlas rättvist och bra.

41 Om det finns lagar i ditt land som är bättre än barnkonventionen så ska de gälla.

42 Alla barn och vuxna har rätt att få reda på innehållet i barnkonventionen.

43-54 Dessa regler visar hur de som bestämmer i olika länder ska göra för att följa barnkonventionen.